

Die verdienstes en tekortkominge van 'n alsydige regsakademikus.

'n Kritiese waardering van Johan van der Vyver se
bydrae tot die regswetenskap in Suid-Afrika

Lourens du Plessis
Departement Publiekreg
Universiteit van Stellenbosch
STELLENBOSCH
E-pos: LMDP@MATIES.SUN.AC.ZA

Abstract

The merits and demerits of an all-rounder legal academic. A critical appraisal of Johan van der Vyver's contribution to legal scholarship in South Africa

This article assesses the contribution of Johan van der Vyver to legal scholarship in South Africa. It does so with reference to his qualities and contributions as:

- *all-rounder,*
- *mentor;*
- *Neo-Calvinist legal philosopher,*
- *herald of human rights,*
- *scholar and theoretician of Private Law and*
- *scholar and theoretician of Public Law.*

His achievement as legal academic is not merely described but also appraised. It is argued that he must primarily be seen as a Neo-Calvinist legal philosopher in the Kuyperian tradition. His work as one of three foremost academic exponents of the idea and practice of human rights in South Africa is all the more remarkable because his initial ideas were developed in an environment not particularly conducive to an endeavour of this kind.

As scholar of Private Law his main contribution has been the development of the theory of subjective rights in Private Law (and in a purist vein). He is, however, criticised for a paucity of reflection on the development of a similar theory in Public Law.

1. inleidend: die verdienstes en tekortkominge van hierdie kritiese waardering

Dit is makliker om 'n gewaardeerde leermeester, kollega en vriend te huldig as om hom/haar te kritiseer. Dit verklaar die potensiële tekortkominge in hierdie *kritiese* waardering, komende van 'n protégé, kollega en vriend. Die potensiële verdienstes daarvan as *waardering* moet egter ook nie onderskat word nie want dit kom van iemand wat Johan van der Vyver as regsakademiikus, oor meer as drie dekades, goed leer ken en nou met hom saamgewerk het – en veral wéét dat hy 'n *onkritiese* waardering van sy werk nie ernstig sal neem nie. Ek het in elk geval té veel agting vir hom om hom met goedkoop lofbetuigings heuning om die mond te probeer smeer.

Sy bydrae tot die regswetenskap word vanuit ses perspektiewe bekyk, naamlik:

- sy alsydigheid;
- sy mentorskap;
- sy bydrae as Neo-Calvinistiese regsfilosoof;
- sy bydrae as herout van menseregte;
- sy bydrae as privaatregeleerde en -teoretikus, en
- sy bydrae as publiekregseleerde en -teoretikus

Al hierdie perspektiewe bring verdienstes en tekortkominge, sterkpunte en swakpunte, krediete en debiete aan die lig. Uiteindelik hoef die kredietkant egter nie teen die debietkant opgeweeg te word nie. Dit sou té simplisties wees. By die uitsonderlik verdienstelikes onder ons is daar dikwels items, *jús* aan die debietkant, waarop opvolgers (ofskoon krities) nogtans met vrug kan voortbou. Sulke debietinskrywings word in die loop van die geskiedenis inderdaad *bydraes* tot die vakgebied. Dieselfde kan nie altyd van alle (byvoorbeeld) tyds- en omstandighedsgebonde kredietinskrywings gesê word nie.

Johan van der Vyver is 'n *uitsonderlik verdienstelike akademiikus*. Die twee byvoeglike naamwoorde is versigtig gekies, wel wetend dat hy vir sommige omstrede was (en waarskynlik nog is). By sy eie Alma Mater was hy, in die fleur van sy loopbaan, die spreekwoordelik nie-geëerde (en lastige) profeet. Die leidsliede van veral die destydse Bestuur van die PU vir CHO wat gemeen het dat hulle hom akademies kon weeg, het nóg die kundigheid nóg die integriteit gehad om dit te doen. Sy vertrek vandaar in 1978, onder politieke druk, het gevolglik sy reputasie as akademiikus goed eerder as kwaad gedoen.

Later, aan die Universiteit van die Witwatersrand, is sy werk ook (sagkens gestel) onderwaardeer deur kollegas wat gemeen het dat hulle sy gelykes (of, in hulle oormoed, dalk selfs sy meerderes) is. Daar mag kante aan Johan van der Vyver se styl en persoonlikheid wees wat hom meer omstrede as die “gangbare” (en

geredeliker konformistiese) “uitsonderlik verdienstelike akademikus” maak. Nogtans speel hy in ’n vakkundige liga wat slegs die voortrefflikstes – ten spyte van hulle idiosinkrasieë – haal. Die gerekende *Law School* aan die Universiteit van Emory het dit – tot hulle eie voordeel – beter as enige inrigting in die nie-geëerde profeet se eie land raakgesien.

2. Die alsydige regsakademikus

Johan Van der Vyver se (vak-)wetenskaplike oeuvre spreek van sy alsydigheid. Hy het gepubliseer oor onderwerpe so wyd uiteenlopend soos die gatsometer (Van der Vyver, (iv)¹ 1965a) en die sin-begrip in die Christelike wysbegeerte (Van der Vyver, (iv) 1968d), of die swygreg van kerkleraars (Van der Vyver, (iv) 1977b) en artikel 84 van die Insolvensiewet (Van der Vyver, (iv) 1973c). Dit is egter bloot die punt van die ysberg want sy alsydigheid is, héél eksistensieel, die geskiedenis van ’n regsdosent aan ’n (Suid-) Afrikaanse regs fakulteit (in die vyftiger-, sestigerjare) van wie verwag is om uiteenlopende “vakke in die regte” te doseer. In ’n L.J. du Plessis het dié jong dosent ’n toonaangewende voorganger gehad – iemand wat, as dosent, Latyn, Grieks, Staatsleer, Ekonomie en verskeie regskursusse met ewe veel gemak kon hanteer.

Aan die PU vir CHO was Johan van der Vyver in die eerste plek regsfilosoof en het hy sowat alles wat met die regsfilosofie te make het (op Potchefstroom is dit ’n mondvol!) gedoseer: Regsfilosofie (geskiedenis en sistematiek), Inleiding tot die Regswetenskap (aanvanklik deel van Privaatreg in die eerste jaar), Inter-fakultêre Wysbegeerte (soos dit destyds geheet het), Regsetiek en Menseregte (oor laasgenoemde in 5 hieronder meer). In Privaatreg was dit onder meer Personereg, Sakereg en Deliktereg. Op ’n stadium moes hy ook wat destyds *Bantoereg* geheet het (vandag bekend as Inheemse Reg of, op Potchefstroom, Regspluralisme), behartig. Willemien du Plessis se artikel, “The role and future of traditional leaders in South Africa”, roep hierdie aspek van Van der Vyver se werk in herinnering.

Sedert sy vertrek vanaf Potchefstroom het hy hom ook in regsgeneeskundige kwessies verdiep. Sy Potchefstroomse studente het hom nooit as volkeresgeleerde meegemaak nie (behalwe vir sover volkereregtelike aspekte in die kursus Menseregte ter sprake gekom het). Oor die afgelope ongeveer twee dekades het

1 Vir ’n verduideliking van die gebruik van die klein Romeinse syfers in hakies, kyk voetnoot 3 insake die bibliografiese rubrisering van Van der Vyver se wetenskaplike oeuvre. Alle bibliografiese gegewens insake verwysings na Van der Vyver se eie werk is te vind in afdeling 9 van hierdie artikel “Johan van der Vyver se wetenskaplike oeuvre” (i-v). Werke van ander outeurs waarna in hierdie artikel verwys word, is opgeneem in ’n aparte bibliografie aan die einde van die artikel.

hy hom egter ook op dié terrein ingewerk. Ek is nie daarvan bewus dat hy ooit enige (ander) kursus in die publiekreg gedoseer het nie. Sy belangstelling in menseregte het egter onvermydelik tot etlike publikasies oor veral staatsregtelike onderwerpe aanleiding gegee.

'n Alsydigheid soos pas beskryf, kan natuurlik ook die skyf wees van siniese kommentaar, soos “Jack of all trades and master of none” of, op Afrikaans: “'n Man van twaalf ambagte en dertien ongelukke”. So 'n siniese beoordeling is in Johan se geval heeltemal onvanpas. Hy kon miskien groter naam op minder terreine gemaak het – wie weet? Feit is egter dat op 'n kritieke moment in sy loopbaan van hom verwag is om 'n wye verskeidenheid kursusse te doseer. Hoe dan gemaak? Sekere van dié kursusse dalk so 'n bietjie afskeep en probeer om op liefingsgebiede uit te styg? Nie Johan van der Vyver nie! Sy publikasie-oeuvre is 'n spieëlbeeld van sy doseer-oeuvre. Daarmee stel hy 'n navolgenswaardige voorbeeld: 'n dosent wat in 'n bepaalde kursus klasgee, dra ook die verantwoordelijkheid om op dié betrokke vakgebied te publiseer.

In sy alsydigheid is Van der Vyver nietemin primêr 'n *regsfilosoof* met 'n eie styl. In my bydrae elders in hierdie nommer (“Die sakelys vir wetsteksvetolking en die epog van konstitusionalisme in Suid-Afrika”) beskryf ek hom as 'n *regsfilosoof* wat regsfilosofie “prakties” en werklikheidsbetrokke bedryf. Hy put voorbeelde vir regsfilosofiese analise uit die verskeidenheid vakterreine waarmee hy goed vertrou is. Sy alsydigheid is met ander woorde 'n *sine qua non* vir sy besondere manier van regsfilosoof wees.

Hierdie alsydigheid verklaar die uiteenlopendheid van die bydraes in hierdie huldignommer. Perspektiewe in enkele van die bydraes kom onvermydelik neer op kritiek van bepaalde fasette van Van der Vyver se werk. Dié bydraes, komende van oudstudee, is nietemin waardierend: terreine waarmee die leermeester hulle aanvanklik op 'n voortreflike wyse vertrou gemaak het, word deur die skrywers krities (verder) verken.

3. Die mentor

'n Fassinerende verskynsel in die akademie is hoedat die protégé-navolgers en -opvolgers van voortreflike navorsers hulle as't ware gedronge voel om die werk van die mentor voort te sit. Dit is inderdaad 'n geval van voorbeelde wat veel sterker trek as wat woorde wek. 'n Mentor-navorsers wat self publiseer, inspireer veel meer navorsingsbydraes as 'n akademiese burokraat wat deklameer dat hy of sy sus of soveel tydskrifartikels per jaar van (jonger) kollegas verwag. *Johan van der Vyver is en was 'n navorsingsinspirerende mentor by uitnemendheid*. Wie aldus inspireer, moet egter ook bereid wees om te perspireer: mentorskap is harde werk. Die mentor is die een wat deur die eerste publikasiepogings van protégés moet worstel, wat later in die skryf van verhandelinge en/of proefskrifte geduldig

leiding moet gee, wat daarna verdere publikasiepogings as aktiewe deelnemer moet meemaak (en aanmoedig) en wat, les bes, 'n standhoudende bron van referensies en getuigskrifte word. Ek beskryf hierdie modelmentor met Johan van der Vyver in gedagte. Ekself dink aan hom as 'n leermeester by wie ek baie kon leer *maar veral* as 'n gespreksgenoot wat vir my beweegruimte tot kritiese diskoers kon skep. In die destydse tweeman Departement Regsfilosofie op Potchefstroom het hy my, 'n kollega anderhalwe dekade sy junior, nooit as ondergeskikte behandel nie maar uit die staanspoor as 'n volwaardige vennoot respekteer. Dit was ook deur die jare die ervaring van baie ander jonger kollegas vir wie sy hulp, raad en aanmoediging baie beteken het. En dit was nie beperk tot diegene wat formeel onder sy leiding gewerk of gestudeer het nie. Hoe omstrede hy ook al onder sommige van sy tydgenootlike eweknieë was, het hy nog altyd die grootste agting by en waardering van erkentlike jonger kollegas geniet.

As promotor het hy sy studente vrye teuels gegee – miskien te veel. Vandag weet ek dat 'n mens nie (soos wat Johan my toegelaat het) 'n proefskrif van 867 bladsye behoort te skryf nie (vgl. hieronder Du Plessis, 1978). Wanneer ek standpunte ingeneem het waarvan ek geweet het hy sou verskil en ek hom sover probeer kry het om met my daarvoor te stry, was sy reaksie meesal: “'n Eie standpunt is jou goeie reg.” Miskien moet 'n mens hierdie instelling verstaan teen die agtergrond van sy eie doktorsale promosiegeskiedenis – met 'n proefskrif oor menseregte, 1277 bladsye in omvang (Van der Vyver, (i) 1973). Hyself het nooit 'n doktorsale promotor gehad wat 'n mens 'n “mentor” in die ware sin van die woord sou kon noem nie. Hy het sy studie onder prof. H.L. Swanepoel begin oor 'n onderwerp wat dié betrokke promotor waarskynlik nie besonderlik geval het nie – en waarvan hy vakkundig ook nie 'n meester was nie. Die studie is uiteindelik onder 'n promotor, met 'n ongeveer soortgelyke instelling en graad van kundigheid, voltooi. Daar is dus rede om te vermoed dat Van der Vyver in sy eie doktorsale studie nie baie kundig-krities begelei is nie. 'n Kolossale, konkordansie-agtige proefskrif oor menseregte in die Suid-Afrika van die vroeë sewentigerjare, was miskien nie sonder meriete nie. Dit het inligting oor 'n toentertyd onbekende onderwerp met Van der Vyveriaanse deeglikheid en gesistematiseerdheid gedokumenteer. *Proefskrifdisipline* bly nietemin 'n deug wat 'n promotor by 'n kandidaat behoort in te skerp – 'n waarheid wat geen promotor ooit by Johan van der Vyver sélf tuisgebring het nie.

Die volgende proefskrifte en verhandelinge is deur nagraadse studente onder sy leiding voltooi:²

2 Die betrokke proefskrifte en verhandelinge word chronologies gelys.

LL.D.-proefskrifte waarvoor hy promotor was

FOURIE, D.J. 1973. Die Nederduitse Gereformeerde Kerk as regs persoon in die Suid-Afrikaanse privaatreë. Potchefstroom : PU vir CHO.

NEL, F.C. 1974. Die getuie-ëed. Potchefstroom : PU vir CHO.

DAVIDTSZ, G.J. 1976. *Animus iniuriandi* as vereiste vir aanspreeklikheid op grond van privaatreëtelike laster. Potchefstroom : PU vir CHO.

VENTER, F. 1978. Die Suid-Afrikaanse bantoestaatsreë. Potchefstroom : PU vir CHO.

DU PLESSIS, L.M. 1978. Die juridiese relevansie van Christelike geregtigheid. Potchefstroom : PU vir CHO.

RAMSDEN, H.T. 1985. The status, powers and duties of the Rand Water Board: A legal historical analysis. Johannesburg : Universiteit van die Witwatersrand.

HEYNS, C.H.A. 1992. A jurisprudential analysis of civil disobedience in South Africa. Johannesburg : Universiteit van die Witwatersrand.

LL.D.-proefskrif waarvoor hy medepromotor was

VAN ZYL, D.H. 1989. Justice and equity in Cicero. Bloemfontein : Universiteit van die Oranje-Vrystaat.

LL.M.-verhandelinge waarvoor hy studieleier was

SWANEPOEL, D.J. 1977. Die erkenning en toepassing van die *bogadi*-gebruik by sekere Tswanastamme in die Suid-Afrikaanse reë. Potchefstroom : PU vir CHO.

MADUNA, P.M. 1992. Judicial control of executive and legislative powers of government. Johannesburg : Universiteit van die Witwatersrand.

4. Die Neo-Calvinistiese regsfilosoof

Soos voorheen gesuggereer, is en was Johan van der Vyver primêr regsfilosoof en (moet 'n mens byvoeg) héél uitgesproke en onomwonde *Calvinistiese* regsfilosoof. Sy studente op Potchefstroom het hom leer ken as die dosent wat jou, met die intrapslag, in die geheimenisse (en juridiese gebruikswaarde) van Herman Dooyeweerd se Wysbegeerte van die Wetsidee probeer inlei het (tekenend hiervan is Van Zyl & Van der Vyver, 1982:15-165 – (ii) in die bibliografie). Dié betrokke filosofie is 'n mylpaal op die pad van Kuyperiaanse Calvinisme, soms ook *Neo-Calvinisme* genoem. Dit is 'n Calvinisme wat doelbewus die grense van

gereformeerde teologie probeer oorstyg – ’n “sekulêre” Calvinisme byna wat Christelike geloofsoortuigings in ’n bepaalde religieuse tradisie, vir vakterreine anders as die teologie en vir lewensdimensies meer as die “geestelike”, relevant probeer maak. John Witte, Jr. in sy bydrae “The biography and biology of liberty: Abraham Kuyper and the American experiment” vat enkele van die kenmerke van dié betrokke variasie op die Calvinistiese tema goed raak, juis deur dit met Noord-Amerikaanse Puritanisme te kontrasteer.

Deur die Wysbegeerte van die Wetsidee as rigsnoer vir sy beoefening van die regswetenskap te gebruik, sit Johan van der Vyver die werk van sy kleurryke (en ewe omstrede) voorganger op Potchefstroom, L.J. du Plessis, voort (vgl. oor laasgenoemde L.M. du Plessis, 1981). Van der Vyver beskik oor die sonderlinge vermoë om hierdie filosofie tot essensies te reduceer en tot ’n bruikbare instrument vir (selfs) regstudente te vereenvoudig. (Dieselfde kan terloops nie van L.J. du Plessis gesê word nie!) Dooyeweerdiaanse fynproewers kan (tereg) kla dat Van der Vyver die grootmeester se werk té veel oorvereenvoudig (en sekere belangrike kwessies nie eens te berde bring nie). Dit sê egter iets oor Johan se styl as “praktiese” regsfilosoof: vir hóm is die Dooyeweerdiaanse modaliteiteleer met gebruikswaarde in en vir die regswetenskap die uitgangspunt. Die kenteoretiese voorvrae van hierdie filosofie en die daaruit voortspruitende transendentale probleemvrae, asook Dooyeweerd se hoogs “metafisiese” filosofie oor transendentale grondideë, is kwessies wat Johan aan die nuuskierigheid van oorwyerige doktorale studente sou oorlaat (vgl. byvoorbeeld Du Plessis, 1978:484-504).

Dikwels het hy hom op “die Calvinisme” beroep, ter ondersteuning van standpunte (gewoonlik krities teenoor die apartheidsregime) (vgl. byvoorbeeld Van der Vyver, (ii) 1975:13-16; 1976:51-56 en (iv) 1980c.:280-284). ’n Goeie voorbeeld van uitgesproke verset teen die onreg in die Suid-Afrikaanse samelewing, uit “Calvinistiese” oogpunt, is sy lesing voor die opspraakwekkende kongres van die Afrikaanse Calvinistiese Beweging in Oktober 1976 (Van der Vyver, (v) 1977). Hierdie kritiese Calvinisme (Venter *et al.*, 1990:92-93; kyk ook 7 hieronder) het interessante effekte in apartheid-Suid-Afrika gehad:

- Dit het “etniese” Afrikaner-ondersteuners van apartheid, wat “Calvinisme” as noodsaaklike deel van hulle geestesmondering beskou het, óf tot nadenke óf tot woede gestem.
- Dit het aan ’n (óór-)heersende, Christelik-nasionale, Afrikaner-Calvinisme onverdiende en (met Van der Vyver se intensies in gedagte ook) onbedoelde geloofwaardigheid gegee. “Dié Calvinisme” in die Suid-Afrika waarvoor Van der Vyver geskryf het, was ’n oorwegend burgerlike godsdiens wat die hande van die moeë Moses van apartheid orent help hou het. Van der Vyver se Calvinisme was ’n idealistiese (en toentertyd onwelkome) korrekatief – ’n

randperspektief, van goedkeuring deur toonaangewende Calvinistiese leidsliede (ook op Potchefstroom) verstoek.

- Kritiese Calvinisme het die eerlikes (en dus die minderheid) onder agterdochtige liberale, vir wie Calvinisme 'n merkteken van Afrikaner-agterlikheid was, eweneens tot nadenke gestem. Veral Van der Vyver se logies-konsekvente aanhang van die “Calvinistiese beginsel” van soewereiniteit in eie kring) – wat hy reeds relatief vroeg in sy loopbaan met verwysing na die staat-kerkverhouding regswetenskaplik ontgin het (vgl. Van der Vyver, (ii) 1972) – moes nadenkende liberale in Suid-Afrika besonder bekoor het, want dit is 'n ander manier van sê dat die instellings van *civil society* outonoom (en vry van staatsinmenging) moet (kan) funksioneer. Van der Vyver se gebruik van hierdie “beginsel” as 'n strategie om die absolutisme van die apartheidsregime te ontmasker, is eintlik 'n (onbedoelde?) “ontcalvinisering” van 'n oortuiging wat (na bewering) vanaf die “oorspronklike” Calvin, via Groen Van Prinsterer en Abraham Kuyper, in die Wysbegeerte van die Wetsidee van Dooyeweerd neerslag vind. “Die Calvinisme” en sekulêr-klassieke liberalisme is dit egter wesenlik oor dié leerstuk eens. Soewereiniteit in eie kring is, met ander woorde, ewe goed (Neo-) Calvinisme én klassieke liberalisme. Van der Vyver se konsekvente beroep op soewereiniteit in eie kring verklaar waarskynlik byvoorbeeld sy skeptisisme oor 'n menseregtehandves met derdewerking (vgl. byvoorbeeld Van der Vyver, (iv) 1982b:583): 'n menseregtehandves behoort slegs die staat te bind en nie vir akteurs op (soewerein-in-eie-kring) nie-staatlike terreine allerlei voorskrifte neer te lê nie. Dit is 'n klassiek-liberale (en tegelyk óók konserwatief-modernistiese) siening ingevolge waarvan 'n menseregtehandves feitlik uitsluitlik 'n afweermeganisme teen die misbruik van staatsgesag is.

'n Ander goue draad wat deur Johan van der Vyver se kritiese diskoers oor die regsbestel in (apartheid-) Suid-Afrika loop, is sy aangryping van die Aristoteliese konsep van geregtigheid. Hieroor het hy vir die eerste keer uitvoerig in *Koers* geskryf (Van der Vyver, (iv) 1962b.). Daarna het hy veral Aristoteles se siening van *uitdelende geregtigheid* as 'n basis gebruik om kritiese aanvalle op verskillende vorme van diskriminasie, veral rassediskriminasie, in die Suid-Afrikaanse bestel te loods (vgl. byvoorbeeld Van der Vyver, (ii) 1976:1-4; (v) 1977:59-63). Dieselfde tema figureer so onlangs soos verlede jaar prominent in sy beoordeling van die gelykheidsklousule in Suid-Afrika se 1996-Grondwet (Van der Vyver, (iv) 1998c:381-385). Hy gee met ander woorde aan die denke van 'n antieke filosoof eietydse relevansie – soos ook Deon van Zyl met sy bydrae in hierdie nommer, “Waarheid, geregtigheid en billikheid in Platoniese perspektief”, probeer doen.

As *Potchefstroomse* Calvinis het Johan van der Vyver ook veel gedoen om die regsdenke van 'n ander groot Potchefstroomer, H.G. Stoker (vgl. byvoorbeeld

Stoker, 1970), op die sakelys van regs wetenskaplike besinning te plaas (vgl. Van der Vyver, (i) 1973:7-9, 431-435 en 1217-1218; (ii) 1975:14-15 en (iv) 1994f.).

In 'n postmoderne leefwêreld, op die vooraand van 'n nuwe millennium, kan 'n mens tereg vra of Van der Vyver se omarming van 'n Dooyeweerd, 'n Aristoteles en 'n Stoker nog van enige besondere betekenis is. Aristoteles kon kwalik voorsien dat, bykans drie en twintig eeue na sy dood, die konsep van substantiewe gelykheid (wat radikale andersheid honoreer) sy eie, kunstig beredeneerde (en op "meriete" gebaseerde) konsep van formele gelykheid sou bevraagteken. Herman Dooyeweerd was – pretensies tot die teendeel ten spyt – 'n rasionalistiese modernis, in die tradisie van 'n Kant, 'n Hegel en 'n Husserl, in dieselfde mate as wat hy kosjer-Calvinis was. En Stoker, die Afrikanernasionalis, wat vele "mooi dinge" oor geregtigheid en menseregte te sê gehad het, het waarskynlik nie in sy wildste verbeeldingsvlugte 'n "nuwe" Suid-Afrika met 'n "swart meerderheidsregering" sien aanbreek nie. Johan van der Vyver het nietemin (onvoorsien en onbedoeld miskien) die sterkpunte van hierdie "onvolkome" tradisies by studente ingeprent op 'n manier wat hulle die vrymoedigheid sal kan gee om die uitdagings van 'n postmoderne leefwêreld te kan aandurf. Latere "afwykings" van die styl en benadering van die leermeester (waarvan enkele bydraes in hierdie nommer voorbeelde is) is, só gesien, dus beklemtonings van die grootheid eerder as die verbygaande aard van sy werk. Daar is by sy werk aanknopings te vind vir die ontwikkeling van (sê maar) 'n vroeg een en twintig-eeuse postliberalisme en postcalvinisme. 'n Mens moet ook onthou dat die Regsfilosofie wat in die vyftiger-, sestiger- en selfs vroeë sewentigerjare op Potchefstroom beskikbaar was, beter was as enigiets anders wat 'n mens op hierdie vakterrein by ander Suid-Afrikaanse regs fakulteite, veral aan Afrikaanse universiteite, sou kry. Regsfilosofie het elders gewoon nie as 'n baie sigbare vakgebied gefigureer nie (vgl. byvoorbeeld Dugard, 1971:186).

5. Die menseregte-herout

By geleentheid het ek (regs-)akademici se deurslaggewende bydrae tot die vestiging en groei van 'n menseregtekultuur in Suid-Afrika só beskryf (Du Plessis, 1996:225):

Many human rights initiatives in South Africa have been academically driven or originated from the efforts of academics. Of all the branches of the legal profession the academic branch has undoubtedly shown the keenest alertness to the ideals of constitutionalism. The forces mostly contributing to the advent of South Africa's justiciable Constitution with its Bill of Rights have been the struggle and academic endeavour. The struggle provided the drive, the academic world the intellectual discipline, to cast the achievements of the struggle in a constitutionally serviceable mould.

Ek het veral aan figure soos Johan van der Vyver, John Dugard en wyle Tony Mathews gedink toe ek dit geskryf het. Dit is nie nodig om hulle met 'n omhaal van woorde as voorste akademiese menseregte-eksponente te huldig nie. Die geskiedenis self doen dit. Twee van hulle (Van der Vyver en Dugard) kan beleef hoedat 'n ideaal waarvoor hulle hul, dikwels teen aansienlike teenstand in, beywer het, praktyk word. Dit is 'n voorreg sonder weerga!

Die interessante is dat die gemelde drie figure uit taamlik uiteenlopende akademiese en geestesagtergronde kom. Mathews is 'n deur en deur liberale eksponent van menseregte wat die apartheidsbestel hoofsaaklik uit 'n *rule of law*-perspektief gekritiseer het (vgl. Mathews, 1971 en 1986). Dugard is ook oorwegend liberaal in sy aanslag, maar as Stellenbosse oudstudent het hy goeie insig in en begrip vir die puritiese regstradisie in Suid-Afrika (waaroor in 6 en 7 hieronder meer) (vgl. Dugard 1971 en 1978). Van der Vyver was die Calvinistiese stem des roepende in die woestyn wat met sy toonaangewende publikasies oor menseregte, óók in Afrikaans (Van der Vyver, (i) 1973; (ii) 1974, 1975, 1976 – om maar net na monografieë te verwys), baie gedoen het om 'n tradisioneel konserwatiewer seksie van die wit Suid-Afrikaanse gemeenskap tot besinning oor menseregte te bring (en dikwels te skok). Parogiaal was sy bydrae egter nie en hy geniet wye internasionale erkenning vir sy werk. Hy is byvoorbeeld deur die hoogs aangeskrewe International Institute of Human Rights in Strasbourg genooi om 'n reeks lesings oor algemene menseregte teorieë aan te bied (Van der Vyver, (v) 1976) – na my wete die eerste Suid-Afrikaner om dié eer te beurt te val. Hy was ook die inisierder van en 'n dryfkrag agter die First International Conference on Human Rights in South Africa wat vanaf 22 tot 26 Januarie 1979 in Kaapstad gehou is (vgl. Forsyth & Schiller *eds.*, 1979). Die organisasie Regslui vir Menseregte/Lawyers for Human Rights is uiteindelik uit hierdie konferensie gebore. Potchefstroom kan voorts tereg daarop trots wees dat die Regsfakulteit aldaar, op inisiatief van Johan van der Vyver, in die vroeë sewentigerjare die eerste in die land geword het om 'n kursus in Menseregte op LL.B.-vlak aan te bied – vóór enige van selfs die liberale fakulteite en taamlik lank voordat dit akademies hoogmode geword het!

Interessant is dat, in Van der Vyver se vroeë bydraes, daar dikwels 'n skeptiese ondertoon oor die humanitiese genealogie van die leerstuk van menseregte te bespeur is (vgl. byvoorbeeld Van der Vyver, (i) 1973:1207-1250 en (ii) 1975:1). Sy proefskrif sluit hy byvoorbeeld met die volgende woorde af (Van der Vyver, (i) 1973:1250):

Hoe ons ... ook al van die premisse en besondere uitlopers van die tradisionele menseregte teorie mag verskil, moet daarby steeds in gedagte gehou word dat die leerstuk van menseregte die aandag gevestig het en gevestig hou op eties-gefundeerde prinsipes wat in die reg verwerklik behoort te word. Solank ons nie by die humanisme bly vassteek en die bedoelde prinsipes uit die wissel-

vallige voorskrifte van die menslike Rede probeer abstraheer nie, kan hierdie bydrae van die leerstuk van menseregte vrugbaar omgebuig word om ons opnuut op soek te laat gaan na daardie bo-willekeurige eties- en pisties-gefundeerde regsbeginnele wat in die skeppingsorde gefundeer is en wat as *Sollensprinzip* vir elke positiewe regstelsel deur regsvormers voor oë gehou moet word – dat die mens sy roeping ook op juridiese gebied sal volvoer tot Sy eer, uit Wie, deur Wie en tot Wie alle dinge is.

Dit is duidelik die Neo-Calvinistiese Dooyeweerdiaan hier aan die woord – in gesprek met skeptiese geloofsgenote, baie waarvan destyds geglo het dat die mens nie regte het nie (net pligte) en dat menseregte, soos die regterlike toetsingskompetensie vir oom Paul Kruger (Klug, 1997:193), ’n uitvindsel van die Duiwel is (vgl. ook Potgieter, 1989 veral 396-397 en die reaksie van Du Plessis, 1990). Elders skryf Van der Vyver ((ii) 1975:1):

Vanuit ’n nie-humanistiese gesigspunt is ’n mens se eerste inklinasie ... om die idee van natuurlike menseregte as humanistiese onsin te verwerp ... Maar nou is dit so dat die idee van natuurlike menseregte hom nie net in sy humanistiese gedaante aan ons opdring nie maar ook in ander wysgerige stelsels – sy dit dan in gewysigde vorm – burgerreg verkry het. Aldus tref ’n mens ook menseregte-teorieë in die moderne Rooms-Katolieke en Calvinistiese wysbegeerte aan.

Oor die Calvinistiese benadering tot menseregte laat hy hom gematig en “opbouend” krities uit (Van der Vyver, (ii) 1975:15). “Daar moet ook wel nog aan die Calvinistiese menseregte-teorieë gebeitel en geskaaf word”, sê hy, en verduidelik dan geduldig in watter opsigte hy meen Herman Dooyeweerd, dié se getroue navolger, H.J. van Eikema Hommes en uiteindelik ook H.G. Stoker sulke beitel- en skaafwerk aan hulle teorieë kan doen. Stoker se bereidwilligheid om, so vroeg soos 1965, hoewel “kursories”, (nogtans) Calvinisties-filosofies oor “duiwelsgoed” soos menseregte te besin, is waarskynlik ’n rede waarom Van der Vyver hom so sterk tot die regsdenke van hierdie filosofiese leermeester van hom aangetrokke voel (vgl. Stoker, 1967:113-123; vgl. ook Van der Vyver (iv), 1994f se waardering van Stoker se regsdenke).

6. Die privaatregeleerde en -teoretikus

Op privaatregersterrein is Johan van der Vyver veral bekend vir sy bydrae tot die ontwikkeling en vestiging van die teorie van subjektiewe regte as *modus operandi* om subjektiewe reghebbendheid en die daaruit resulterende regsverhoudings in die privaatrege te verklaar (vgl. byvoorbeeld Van der Vyver & Joubert, 1991:1-31). Sy bydrae in die W.A. Joubert-gedenkbundel (Van der Vyver, (iii) 1988b.) is ’n besonder nuttige uiteensetting van die historiese oorsprong, groei, ontwikkeling en gebruikswaarde van dié teorie. Hy het, waarskynlik méér as enige ander Suid-Afrikaanse juris, ’n teoretiese model in die privaatrege wat W.A. Joubert (1958) (onder inspirasie van Dooyeweerd)

aangevoer het, sinvol uitgebou en “voltooi”. Hy inkorporeer praktiese nuttige onderskeidingskriteria in die teorie, byvoorbeeld 'n werkdadige onderskeid tussen subjektiewe regte, kompetensies en bevoegdhede, om sodoende wollerige persepsies oor die onderskeid tussen my reg as 'n aanspraak op dit of dat, *in teenstelling met* “my regte” om dit of dat te kan en mag doen, uit die weg te probeer ruim. Kompetensies (behorend tot die domein van dit wat juridies *kan*) beskryf hy as bemagtigende voorwaardes vir die skep van subjektiewe regte op objekte, uit hoofde waarvan regsobjekte bevoeg is om sus of so met sulke objekte te *mag* handel. Hierin betoon hy hom, in die tradisie van regwetenskapsbeoefening in Suid-Afrika, as *puris*.

'n Mens kan lank oor die verskille in benadering tussen sogenaamde *puristiese* en *modenistiese* regswetenskapsbeoefening in Suid-Afrika uitwei (vgl. byvoorbeeld Van Blerk, 1984; Venter *et al.*, 1990:81-83; Du Plessis, 1999:59-65). Voor die versoeking word hier nie geswig nie. Tradisioneel (tot wie weet presies wanneer) was daar die persepsie dat regsgeleerdes by Afrikaanstalige regsfakulteite in Suid-Afrika 'n oorwegend Romeins-Hollandsregtelik-georiënteerde beginselbenadering en regsgeleerdes by Engelstalige regsfakulteite 'n oorwegend Engelsregtelik-georiënteerde, kasuïstiese benadering tot regswetenskapsbeoefening daarop nahou. Soos enige persepsie, is en was ook dié een nie onberispelik akkuraat nie al het dit 'n element van waarheid gehad. Dit is naamlik so dat die hibriede Suid-Afrikaanse regstradisie, histories gesien, in sigself elemente van sowel 'n Europees-vastelandse beginselbenadering as 'n Engelsregtelik-kasuïstiese *common law*-benadering huisves (en dit is inderdaad uiteenlopende en soms selfs weersprekende benaderings). Die fassinerende les wat so 'n tradisie 'n mens leer, is dat dié twee benaderings nie wedersyds uitsluitend hoef te wees nie – en dat jy dus versigtig moet wees om finale uitsprake te maak oor die vraag of die een of die ander by toonaangewende regsgeleerdes in Suid-Afrika voorrang geniet.

Die manier waarop Van der Vyver met die teorie van subjektiewe regte omgaan, is onmiskenbaar puristies-beginselmatig. Die puristiese benadering beskryf ek elders samevattend só (Du Plessis, 1999:64):

Die puriste se benadering tot die reg as 'n beginselbenadering, is in 'n sin eenvoudig, want dit is aantreklik-sistematies – dit is ‘logies’ en tegelyk ook intellektueel robuus. Die konsekwentheid daarvan is aantreklik. Dit vind sterk aanklank by die Europees-Vastelandse (veral die Duitse en Nederlandse) akademiese tradisie, waarmee die meeste puriste noue kontak het.

Van der Vyver het trouens die privaatreghwetenskap beoefen op 'n manier baie soortgelyk aan dié van baie ander van sy kollegas aan veral (maar nie uitsluitlik nie) Afrikaanse regsfakulteite. Christa Rautenbach se bydrae in hierdie nommer, “Die *pactum successorium*: stiefkind van die Suid-Afrikaanse reg”, is (ofskoon dit handel oor 'n onderwerp op 'n vakterrein wat Johan van der Vyver nooit self

betree het nie) 'n voorbeeld van hierdie styl van regs wetenskapsbeoefening. Die vakterrein word krities vanuit die puristiese paradigma self verken, uitgebou en "gekorreger". Let daarop dat dit 'n oorvereenvoudiging is om te sê dat purisme 'n aanhang van die "suiwer" Romeins-Hollandse reg impliseer en modernisme 'n groter toegeneetheid jeens die Engelse reg beteken. Dit is nie lojaliteite wat hier onderskeidend is nie maar die *modus operandi* oftewel metodes wat in albei gevalle gevolg word.

'n Oorwegend puristiese Van der Vyver is, net soos sy voorganger L.J. du Plessis (vgl. L.M. du Plessis, 1981:38-44), heel geneë om aanknopingspunte by meer kasuïstiese benaderings te soek. Gegewe sy teoretiese model, is die pleeg van 'n delik vir Van der Vyver byvoorbeeld gelyk aan die skending van 'n subjektiewe reg. Hy aanvaar nietemin dat 'n mens dit ook, soos toonaangewende, nie-puristiese skrywers oor die deliktereg (en met name McKerron), as die nie-nakoming van 'n *duty* kan beskou, omdat *duties* per slot van sake die keersy van subjektiewe reghebbendheid is (vgl. byvoorbeeld Van der Vyver, (iv) 1969). Charles J. Reid se ongewone spel met Van der Vyver se subjektiewe regtemodel elders in hierdie nommer ("Van der Vyver's analysis of rights: A case study drawn from thirteenth-century canon law"), wys dat daar 'n inherente plastisiteit in Van der Vyver se hantering van dié model is.

Van der Vyver se subjektiewe regteorie is al immanent-krities geweeg deur sommige van sy oudstudeerders vir wie dié teorie akademiese moedersmelk was. Immanente kritiek is 'n term wat Van der Vyver self graag gebruik (vgl. byvoorbeeld Van der Vyver, (i) 1973:1208-1209). Dit is kritiek op 'n standpunt of benadering van iemand wat die uitgangspunte van daardie benadering ernstig neem en dan inkonsekwentheid in andere se uitwerk daarvan uitwys. A.J. van der Walt (1986) bevraagteken byvoorbeeld binne Van der Vyver se eie sisteem, sy "ontdekking" van relatiewe saaklike regte. Ekself kritiseer Van der Vyver omdat hy die moontlikheid van 'n onderskeid tussen absolute en relatiewe subjektiewe regte, té konsekwent en selfs rigied afwys terwyl 'n sekere kategorie regte in sekere omstandighede tog 'n duidelik aantoonbare, sterker werking as ander het (Du Plessis, 1999:151-154).

Daar is ook transendentale kritiek op die subjektiewe regteorie te lewer, dit wil sê kritiek wat die uitgangspunte waarop dié teorie berus, bevraagteken (Van der Vyver, (i) 1973:1219; Venter *et al.*, 1990:77). Van der Walt bevraagteken in sy 1990-artikel byvoorbeeld Van der Vyver se aanname dat elke privaatregtelike remedie die bestaan van 'n subjektiewe reg wat deur die remedie beskerm (kan) word, voorveronderstel. Die mandement van spolie is 'n besitsbeskermingsremedie wat ook tot die onregmatige besitter se beskikking is. Vir Van der Walt is dit problematies om te sê dat so 'n besitter 'n subjektiewe reg het op die saak wat hy of sy onregmatig besit. Hierdie kritiek is grenskritiek in 'n postmoderne

idoom wat Van der Walt in 'n nog latere artikel (Van der Walt, 1995) vollediger uitwerk.

'n Mens moet onthou dat die subjektiewe regteorie hoofsaaklik geskik is om privaatregsverhoudings in 'n bourgeois kapitalistiese samelewing te verklaar en dit is dus nie so veelseggend in 'n samelewing waar 'n chronies oneweredige verspreiding van materiële middele reggestel moet word nie. Hieroor wil ek hier nie uitvoerig uitwei nie behalwe om te sê dat konstitusionalisme dit duidelik op die agenda van juridiese refleksie in Suid-Afrika geplaas het want 'n toenemende “publiekwording” van baie tradisioneel privaatregtelike subjektiewe regte (en veral ook eiendomsreg) het daardeur onvermydelik geword. Sekere van Van der Vyver se bydraes antisipeer hierdie ontwikkeling (Van der Vyver, (iii) 1989a en 1996b). André van der Walt se bydrae in hierdie nommer (“Property rights and hierarchies of power: an evaluation of land reform policy in South Africa”) staan egter volledig in die gees van hierdie nuwe ontwikkeling. Hierby sluit ook die bydrae van Theo Scheepers (“The legal duty of local government to facilitate development”) aan, al het dit nie 'n spesifiek privaatregtelike fokus nie. In dieselfde kategorie val ook Johan Kruger se “Provinsiale staatsgrond: Lank lewe die tussentydse Grondwet”, ofskoon dié bydrae, selfs nog meer as dié van Scheepers, uitgesproke publiekregtelik is.

7. Die publiekregsgeleerde en -teoretikus

In sy kritiek op die juridiese manifesterings van apartheid in Suid-Afrika, maak John Dugard (1971:197-198) 'n interessante strategiese skuif. Hy skets naamlik “ons Romeins-Hollandse regserfenis” soos wat regspuriste in Suid-Afrika dit veelal sou noem, as 'n menseregte vriendelike tradisie. In 'n regsbestel waar dié tradisie intakt sou bly, sou rasdiskriminerende apartheid met sy sekurokratiese ondersteuningsmeganismes, volgens Dugard, regtens nie geoorloof wees nie. Hy gee 'n aantal praktiese voorbeelde wat die bewering staaf. Anders as baie ander kritici van die destydse bestel, wend Dugard hom dus nie slegs tot Anglo-Amerikaanse bronne vir skietgoed teen die regsmanifestasies van apartheid nie. Só plaas hy die publiekregs- en in sonderheid menseregte debat op 'n regspuristiese besinningsagenda. Met sy kritiek op die oorwegend regspositivistiese inslag van gangbare regs- en regswetenskapsbeoefening in Suid-Afrika, is Dugard voorts herout van 'n nuwe benadering in die Suid-Afrikaanse regsdenke wat die modernisme-purisme-dichotomie relativer – en oorstyg (Venter *et al.*, 1990:84-98; Du Plessis, 1999:64-69). ('n Mens moet billikheidshalwe byvoeg dat L.J. du Plessis Dugard hierin 'n dekade of wat vooruit was – vgl. L.M. du Plessis, 1981:38-44. En onthou: Johan van der Vyver was 'n student van Wikus du Plessis.)

Met hierdie enigermate uitvoerige inleiding probeer ek die opkoms skets van 'n benadering tot regsdenke waarvan Johan van der Vyver óók deel was. Niemand

het tot op hede 'n oorkoepelende naam daarvoor probeer gee nie. Die eksponente daarvan het almal egter 'n *kritiese* houding jeens die gepretendeerde waardeneutraliteit van die verskillende manifesterings van regspositivisme in gemeen. Voorts is hulle eie denke oorwegend krities en onder hulle tel van die felste teenstanders van verskillende fasette van 'n apartheid-Suid-Afrika in sy regsgewaad. Dugard kritiseer byvoorbeeld die werk van die regbank onder apartheid indringend. Ander skrywers, soos David Dyzenhaus (1982 en 1983), John Hund en Van der Merwe (1986) asook Hugh Corder en Dennis Davis (1988), bepleit, vanuit maatskappykritiese gesigspunte, 'n konteksgevoelige beoefening van akademiese regsgeleerdheid. Onder hierdie kritiese stemme op regsgebied tel ook dié van 'n Wikus du Plessis en veral 'n Johan van der Vyver. Dié kritiese Calvinisme is ongelukkig egter nie altyd die klokhelder stem van F.M. nie – veral nie waar dit, soos met die subjektiewe regteteorie in die privaatrek (kyk 6 hierbo), hoorbaar behoort te gewees het in die ontwikkeling van 'n publiekregtelike teorie oor regssubjektiwiteit nie. Van al die fasette van sy regs-wetenskaplike bydrae, is die alsydige Johan van der Vyver se bydrae (maar ook sy versuim) as publiekregsgeleerde en -teoretikus, die oopste vir kritiek. Dit sluit egter nie sy werk op volkeregtelike gebied in nie. (Die bydrae van Harold J. Berman oor “World law” is terloops in hierdie nommer opgeneem om aan hierdie faset van Van der Vyver se werk die nodige erkenning te gee.)

Ek wil my kritiese houding oor Van der Vyver se werk op die publiekregsterrein só verduidelik:

Elders in hierdie nommer skryf Francois Venter (“Regte, gesag en waardes”), self 'n Van der Vyver-doktorant, oor 'n onderwerp waaroor hy hom lank reeds kwel, naamlik die ontwikkeling van 'n publiekregtelike subjektiewe regteteorie (vgl. byvoorbeeld Venter, 1985 en 1991). Venter is sterk aangespreek deur die ordelikheid en gesistematiseerdheid van die privaatregtelike teorie en hy wil dit dus in 'n publiekregtelike toonaard transponeer. Daar is andere, soos Marinus Wiechers (1988), wat krities is oor sulke pogings maar die alternatiewe wat hy te bied het, kan beslis nie Venter se behoefte aan orde en sisteem bevredig nie.

Venter (1985:151) gee, op sterkte van sy publiekregtelik verwerkte weergawe van die privaatregtelike teorie, te kenne dat die staat ook publiekregtelike reghebbende *vis à vis* die onderdaan kan wees. Van der Vyver ((iii)1988b:208) sê dat dit 'n “preposterous idea” is. Dit is sterk taal komend van 'n menseregtenkenner vir wie so 'n opvatting waarskynlik heiligskennis is. Wat Van der Vyver egter versuim om toe te gee, is dat so 'n uitspraak 'n logiese konsekwensie van sy eie subjektiewe regteteorie in 'n publiekregtelike baadjie is – en dus eintlik op sy eie onbetaalde rekening staan! Hy maak gewag van die feit dat daar in Suid-Afrika nog nie juis veel gedoen is aan teoretiese besinning oor publiekregtelike regssubjektiwiteit nie (en dat met die laaste woord daaroor ook nog nie gespreek is nie) (Van der Vyver, (iii) 1988b:208). Wat hy weer eens egter verswyg, is dat

indien daar een teoretikus in Suid-Afrika is wat op hierdie terrein 'n waardevolle bydrae sou kon lewer, dit hyself is! En dit is nie 'n kwessie dat hy net nog net nie daarby kon uitkom nie. Hy het nooit werklik daarmee begin nie. In die slothoofstuk van sy proefskrif, getiteld *Samevatting en kritiek*, sou 'n mens byvoorbeeld verwag dat hy die aangeleentheid moes aanroer. Wat hy eerder doen, is egter om vanaf filosofiese kritiek op verskillende variasies van die leerstuk van menseregte, gladweg oor te skakel na 'n volgende versnelling van louter privaatregtelike subjektiewe regte (Van der Vyver, (i) 1973:1238-1250).

Oor die redes vir hierdie versuim kan ek nie afdoende oordeel nie. Dit het miskien te doen met die feit dat Van der Vyver nooit dosent in 'n volbloed publiekregtelike dissipline was nie. Sy doseerwerk het immers baie van sy nadenke en navorsing geïnspireer (kyk 2 hierbo). Dit kan ook wees dat hy, in sy vormingsjare as doktorsale student, té veel by slegs die Amerikaners oor menseregte kers opgesteek het. Sowel akademiese regsgeleerdheid as mense-regtejurisprudence in die VSA is nie uitsonderlik bekend vir 'n geordende en sistematiese ontwikkeling van teoretiese konsepte nie. Van der Vyver se kontak met die Vastelandse tradisie van teoretiese besinning oor subjektiewe regte was hoofsaaklik via die Wysbegeerte van die Wetsidee – wat op die privaatrek konsentreer. Oor sy omgaan met die Amerikaners is daar wel 'n lamsie vir Van der Vyver te breek. Hy is die een Suid-Afrikaanse regskrywer wat Amerikaanse mense-regtejurisprudence sistematies en logies geordend kan verduidelik – terwyl die stof self dit nie altyd daartoe leen nie (vir 'n uitnemende voorbeeld, kyk Van der Vyver, (ii) 1972:103-127). Of dit vanweë sy purisme of gewoon 'n persoonlike vermoë só is, laat ek daar.

Ek het ten slotte ook probleme met Van der Vyver se manier van wets- en grondwetsvertolking. Miskien opper ek dié kritiek omdat regs- en grondwets-vertolking die afgelope aantal jare die terrein(e) geword het waarop ek die meeste navorsing doen. Ter versagting: my belangstelling hierin is Johan – wat self nooit akademies op hierdie terrein(e) gewerk het nie – se skuld. Hy was die Potchefstroomse dekaan wat my, as mees junior doserende personeellid in die Fakulteit, aangesê het om Uitleg van Wette te doseer omdat nie een van die senior kollegas wou nie. Daarvoor alleen sou ek al my ander bydrae in hierdie nommer, “Die sakelys vir wetsteksvetolking en die epog van konstitusionalisme in Suid-Afrika”, aan hom kon opdra! Dié bydrae is egter ook bedoel as korrekatief op wat ek meen aan Van der Vyver se *nadenke* oor die rol van die regsvertolker haper.

Met die koms van die nuwe grondwetlike bedeling (en twee agtereenvolgende oppermagtige grondwette) het Van der Vyver hom by verskeie geleenthede oor die vertolking van sekere sleutelbepalings in albei grondwette uitgelaat (vgl. byvoorbeeld Van der Vyver, (iv) 1994e, 1995 en 1998c). Sy vertolkings was baie keer teen die hoofstroom in en omstrede; dog nooit vervelig nie maar altyd vars en nadenke-stimulerend. Met baie daarvan het ek nie saamgestem nie – maar dit

is vir die kritiek wat ek hier wil lewer, nie ter sake nie. Van der Vyver, weet almal wat hom ken, is 'n individualis en daarby soms so 'n bietjie moedswillig ook. Daarby het hy 'n skerp analitiese oog en 'n byna pynlik korrekte sistematiese vermoë om uiteenlopende teksgedeeltes met mekaar in verband te bring. Sy lesings van wetstekste en veral die grondwetstekste is daarom altyd interessant en besondere bydraes tot vertolkingsdebatte. Maar dit is ook my probleem met Van der Vyver: hy is die een regsgeleerde wat met sy lesings van veral die grondwetstekste, illustreer hoe óóp die betekenis daarvan in werklikheid is ... en dan steeds 'n verknogtheid aan letterknegtige uitleg, geïnspireer deur die droombeeld van duidelike en ondubbelsinnige taal, as evangelie verkondig (en aan *dicta* uit die regspraak wat met hom hieroor saampraat, onkrities onverdiende legitimititeit gee) (vgl. byvoorbeeld Van der Vyver, (iv) 1995:574-577). As rede vir sy benadering voer hy onder meer aan dat grondwetsvertolking nie maar 'n "everything goes" kan wees nie. Natuurlik nie! As deurwinterde regsfilosoof behoort hy egter te weet dat daar baie geloofwaardiger maniere is om presies "dié punt te stel". 'n Mens hoef nie van taal iets te maak wat dit nie kan wees nie.

Ten slotte is daar, juis in verband met grondwetsvertolking, een kwessie waaroor ekself en ander kollegas al gewonder het. Johan van der Vyver was die advokaat vir die suksesvolle appellante in *Government of the Republic of Bophuthatswana and Others v Segale* (1990 (1) S.A. 343 (B.A.D.)). In hierdie saak het die hoogste hof in dié destydse "tuisland" bevind dat die "duidelike taal" van 'n gewone parlamentswet, 'n algemeen geformuleerde (en dus vaer en dubbelsinniger), regteverskansende bepaling in 'n oppermagtige grondwet kan troef! 'n Mens kan natuurlik nie die "suksesvolle" advokaat in so 'n saak al die belaglikhede wat die hof in sy uitspraak kwytraak, ten laste lê nie. En tog wonder jy: wat op aarde het adv. Van der Vyver in sy betoog kwytgeraak wat die saadjie vir so 'n "preposterous idea" (en daarby ook 'n baie gevaarlike een) by die regter kon plant?

8. Slotperspektiewe

Dit dan is, met vele fasette ongelukkig nog onderbelig, 'n akademiese portret van 'n gewaardeerde leermeester, kollega en vriend wat op 21 Februarie 1999 sy vyf en sestigste verjaardag gevier het. Met sy tipiese pittigheid praat Johan, in 'n huldigingsartikel, van een van sy filosofiese leermeesters, H.G. Stoker, wat "of pensionable age" was toe hy "in die fleur van sy bejaardheid" vir die eerste keer 'n eie regsbeskouing ontwikkel het (Van der Vyver, 1994f:403-404). Volgens Suid-Afrikaanse standaarde het Johan ook nou "of pensionable age" geword maar aan sy akademiese uitsette merk 'n mens nog geen teken van selfs 'n fleurige bejaardheid nie. Die élan het nog nie verflou nie, die skerp analyses en die onverdrote werkywer is nog daar en selfs die periodieke moedswilligheid wil maar nie gaan lê nie.

'n Mens kan 'n cliché gebruik en sê dat sonder Johan van der Vyver se akademiese bydrae regsgeleerdheid in Suid-Afrika veel armer sou gewees het. Ek huiwer egter om dit te doen, gewoon omdat ek my hoegenaamd nie die reg en regs wetenskap in Suid-Afrika sonder 'n Johan van der Vyver kan indink nie en die cliché dus nie met selfs hipotetiese geloofwaardigheid kan gebruik nie. Soos ander van sy oudstudente wil ek eerder, sonder vrees vir oordrywing, sê dat hy die persoon was wat die meeste invloed op my ontwikkeling as jong regsgeleerde gehad het. Ekself en diesulkes wil hom hiervoor huldig juis deur nie blote napers van sy standpunte nie, maar navolgers van die voorbeeld wat hy vir ons gestel het, te probeer wees.

9. Johan van der Vyver se wetenskaplike oeuvre³

Bibliografiese rubrisering van Van der Vyver se wetenskaplike bydraes.

[Uitgeslote populêre artikels in vaktyskrifte en die dagbladpers, boekresensies en 'n lys van ongepubliseerde vakkundige en ander lesings en voordragte.]

(i) LL.D.-proefskrif

1973. Die juridiese sin van die leerstuk van menseregte. Pretoria : Universiteit van Pretoria.

(ii) Handboeke en ander monografieë

1972. Die juridiese funksie van staat en kerk: 'n Kritiese analise van die beginsel van soewereiniteit in eie kring. Durban : Butterworths.

1974. Menseregte. Brosjyre nr. 6 van die Instituut vir die Bevordering van Calvinisme, Potchefstroom.

1975. Die beskerming van menseregte in Suid-Afrika. Kaapstad/Wynberg/Johannesburg/Durban : Juta.

1976. Seven lectures on human rights. Kaapstad/Wynberg/Johannesburg : Juta.

1982. (met Van Zyl, F.J. as mede-outeur). Inleiding tot die regs wetenskap. 2de uitg. Durban : Butterworths. (1ste uitg. 1972.)

1984. Die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika. Johannesburg/Kaapstad : Lex Patria.

1988. Reformed Christians and social justice. Sioux Center, Iowa : Dordt College Press.

1991. (met Joubert, D.J. as mede-outeur). Persone- en familiereg. 3de uitg. Kaapstad/Wetton/Johannesburg : Juta. (1ste uitg. 1982, 2de uitg. 1985.)

(iii) Hoofstukke in boeke

1973. Die Church of England: 'n Kritiese analise van die staatskerkidee. (*In* Van Rensburg, S.P.J.J., red. *Hervormde Teologiese Studies: Studia Theologica Varia, Dictata*. Pretoria. p. 127-144.)

3 Hierdie lys van Van der Vyver publikasies word onderverdeel in vyf onderafdelings – genummer (i)-(v). Wanneer in die artikel na Van der Vyver se werke verwys word, word die nommer van die betrokke onderafdeling ook gesitueer (bv. Van der Vyver (ii) 1972) om opsporing in die lys wat volg te vergemaklik.

- 1975a. Die juridiese funksie van staat en kerk. 'n Kritiese analise van die beginsel van soewereiniteit in eie kring. (*In Ses inougurele redes (1970-1973) van die Fakulteit Regte van die Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys. Potchefstroom. p. 1-26.*)
- 1975b. The unruly horse: Reflections on the rule of law. (*In Social theory and practice: Crosscuts and perspectives. Philosophical essays in honour of Prof. J.A.L. Taljaard. Potchefstroom. p. 359-379.*)
- 1976a. Persvryheid in die Suid-Afrikaanse Reg. (*In Coetzee, J.A., red. Gedenkbundel: H.L. Swanepoel. Durban : Butterworths. p. 81-101.*)
- 1976b. The overreach of the criminal law. (*In Proceedings of the conference on "Crime, Law and the Community" held on 1-4 April 1975 at the University of Cape Town. Kaapstad/Wynberg/Johannesburg : Juta. p. 53-58.*)
1977. Censorship. (*In Joubert W.A., ed. The law of South Africa vol. 2. Durban : Butterworths. p. 93-186.*)
- 1978a. Rigidity and flexibility in constitutions: The judiciary, the rule of law and constitutional amendment. (*In Benyon, J., ed. Constitutional change in South Africa: Proceedings of the conference on "Constitutional Models and Constitutional Change in South Africa". Pietermaritzburg. p. 52-84.*)
- 1978b. Prospects for the future political development of South Africa. (*In De Crespigny, A. & Schrire, R., eds. The government and politics of South Africa. Kaapstad/Wetton/Johannesburg : Juta. p. 245-256.*)
- 1978c. Euthanasia and the law. (*In Oosthuizen G.C., Shapiro, H.A. & Strauss, S.A., eds. Euthanasia. Kaapstad : Oxford University Press. p. 115-131.*)
1979. The concept of human rights: Its history, contents and meaning. (*In Forsyth, C.F. & Schiller, J.E., eds. Human rights: The Cape Town conference. Proceedings of the first international conference on "Human Rights in South Africa", 22-26 January 1979. Kaapstad/Wetton/Johannesburg : Juta. p. 10-32.*)
- 1980a. The legal status of the *homo novus*. (*In Oosthuizen, G.C., Shapiro, H.A. & Strauss, S.A., eds. Genetics and society. Kaapstad : Oxford University Press. p. 88-112.*)
- 1980b. Die kontrakteregtelike kompetensie van minderjariges. (*In Joubert, D.J., red. Petere fontes: LC Steyn-gedenkbundel. Pretoria : Vereniging Hugo de Groot. p. 195-225.*)
1982. Human rights aspects of the dual system applying to blacks in South Africa. (*In Takirambudde, P.N., ed. The individual under African law. Swaziland : University of Swaziland. p. 130-42.*)
- 1983a. General aspects of the South African censorship laws. (*In Goggin, T., ed. Censorship. Johannesburg : S.A. Institute of Race Relations. p. 9-36.*)
- 1983b. Law and morality. (*In Kahn, Ellison, ed. Fiat iustitia: Essays in memory of Oliver Deneys Schreiner. Kaapstad/Wetton/Johannesburg : Juta. p. 305-369.*)
- 1983c. State secrecy. (*In Oosthuizen, G.C., Shapiro, H.A. & Strauss, S.A., eds. Professional secrecy in South Africa. Kaapstad : Oxford University Press. p. 48-57.*)
- 1983d. Regsgeneeskundige aspekte van die *Perinatale Generica*. (*In Gericke, G.S. & Op't Hof, J., reds. Aangebore en erflike afwykings: Basiese beginsels en praktyktoepassing. Pretoria : HAUM. p. 27.1-27.16.*)
- 1983e. The rights to life of the unborn in South African law. (*In Kahn, Ellison, ed. The sanctity of life. University of the Witwatersrand : Senate Special Lectures. p. 6-12.*)
1985. Legal dimensions of human experimentation. (*In Oosthuizen, G.C., Shapiro, H.A. & Strauss, S.A., eds. Attitudes to clinical experimentation in South Africa. Johannesburg : Hodder & Stoughton. p. 62-93.*)
1986. Religion. (*In Joubert, W.A. & Scott, T.J., eds. The law of South Africa vol. 23. Durban : Butterworths. p. 175-202.*)

- 1988a. Reflections on individualism II. (In Marshall, Paul A. & Vandervennen, Robert E. eds Social science in Christian perspective. Lanham: University Press of America p. 83-94.)
- 1988b. The doctrine of private-law rights. (In Strauss, S.A. ed. Huldigingsbundel vir W.A. Joubert. Durban: Butterworths. p. 201-246.)
- 1989a. The étatisation of public property. (In Visser, D.P. ed. Essays on the history of law. Kaapstad/Wetton/Johannesburg: Juta. p. 261-299.)
- 1989b. The concept of political sovereignty. (In Visser, Coenraad ed. Essays in honour of Ellison Kahn. Kaapstad/Wynberg/Johannesburg: Juta. p. 289-360.)
- 1996a. Introduction: Legal dimensions of religious human rights: Constitutional texts (In Van der Vyver, Johan D. & Witte, John Jr eds Religious human rights in global perspective vol. 2: Legal perspectives Den Haag/Boston/Londen: Marinus Nijhoff p. xi-xlvii.)
- 1996b. Property in international human rights law. (In Van Maanen, G.E. & Van der Walt, A.J eds. Property law on the threshold of the 21st century. Antwerpen/Apeldoorn: MAKLU p. 451-486.)
1997. Constitutional protection of children and young persons. (In Robinson, J.A. ed. The law of children and young persons in South Africa. Durban: Butterworths. p. 265-320.)

(iv) Vaktydskrifartikels⁴

- 1962a. Die regsbegrip. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeinse-Hollandse Reg*, 25(1):1-15
- 1962b. Die regsleer van Aristoteles: 'n Probleemstelling. *Koers*, 29(9 & 10):224-260.
1964. Artikel 31 van die Wysigingswet op Bantoewetgewing, 1963. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeinse-Hollandse Reg*, 27(2):94-115.
- 1965a. Die gatsometer. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeinse-Hollandse Reg*, 28(1):15-29.
- 1965b. Die juridiese sin van die leerstuk van natuurlike menseregte. *Bulletin van die Suid-Afrikaanse Vereniging vir die Bevordering van Christelike Wetenskap*, 1(1):25-32
- 1966/67. *Animus iniuriandi* en die afwesigheid van wederregtelikheidsbewussyn. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeinse-Hollandse Reg*, 29(4):336-350 en 30(1):15-39.
- 1967a. Wederregtelikheidsbewussyn by strafregtelike aanspreeklikheid. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeinse-Hollandse Reg*, 30(3):271-278.
- 1967b. Privilegie, wederregtelikheid en skuld. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeinse-Hollandse Reg*, 30(4):370-374.
- 1968a. *Maoki v. Reckett & Colman (Africa) Ltd & another*, 1968 (1) S.A. 702 (W). *Tydskrif vir Hedendaagse Romeinse-Hollandse Reg*, 31(3):289-290.
- 1968b. *Netherlands Insurance Co of South Africa Ltd. v. Van der Vyver*, 1968 (1) SA 412 (A). *Tydskrif vir Hedendaagse Romeinse-Hollandse Reg*, 31(3):295-297.
- 1968c. *Neuhaus N.O. v. Bastion Insurance Co. Ltd.*, 1968 (1) SA (A). *Tydskrif vir Hedendaagse Romeinse-Hollandse Reg*, 31(4):393-394.
- 1968d. Die sin-begrip in die Christelike wysbegeerte. *Tydskrif vir Christelike Wetenskap*, 4(1) 41-46
1969. Reg en plig insake onregmatigheid. *Koers*, 37(2):154-163.

4 Artikels word onder hierdie spesifieke hoof gelys hoofsaaklik na aanleiding van die wyse wat Van der Vyver self verkies om dit in sy lys van publikasies te vermeld. Sommige van die artikels is gepubliseer in tydskrifte wat normaalweg nie as "vaktydskrifte" deurgaang nie. Die artikels is egter bedoel om *vakkundig* te wees. Van der Vyver het ook 'n vyf en vyftigtal populêre artikels geskryf (wat nie in die huidige lys opgeneem is nie) waarvan 'n hele aantal in erkende en geakkrediteerde vaktydskrifte gepubliseer is. Hiernaas is sy 17 artikels in die dagbladsprent en sy 54 boekresensies ook nie by die huidige lys ingesluit nie.

- 1970 Die juridiese grondslag van besitsbeskerming. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 33(3):231-243.
- 1971a. The relevancy of the irrelevancy of sex in the United States. *The Comparative and International Law Journal of Southern Africa*, 4(3):339-352.
- 1971b. The American concept of equality. *Acta Juridica*, :147-165
- 1972a. Godsdiensvryheid in die Verenigde State van Amerika. *Bulletin van die Suid-Afrikaanse Vereniging vir die Bevordering van Christelike Wetenskap*, 32:40-54.
- 1972b. Kuyper en die Amerikaanse konsep van godsdiensvryheid. *Bulletin van die Suid-Afrikaanse Vereniging vir die Bevordering van Christelike Wetenskap*, 32:13-24.
- 1973a. Bester v. Commercial Union Versekeringsmaatskappy van Suid-Afrika Bpk., 1973 (1) SA 769 (A). *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 36(2):169-175
- 1973b. Regsubjektiwiteit. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 36(3):266-273.
- 1973c. (met Pretorius, H.N. as mede-outeur). Artikel 84 van die Insolvensiewet. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 36(4):396-411.
- 1974a. Reg en etiek. *Perspektief*, 13, Maart.
- 1974b. Brown v. Board of Education: A survey of the desegregation programme in the United States. *The South African Law Journal*, 91(4):491-514.
- 1974c. Die (r)evolusie in Suid-Afrika. *Woord en Daad*, 10-11, Des.
- 1974/75. Hedendaagse Calvinistiese en Rooms-katolieke natuuregsteorieë. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 37(4):380-388, 38(1):66-75 en 38(2):119-139.
- 1975a. Reg(ter) en geregtigheid. *De Jure*, 8(1):8-22.
- 1975b. The unruly horse: Reflections on the rule of law. *Koers*, 40(4, 5 & 6):359-379.
- 1976a. The function of legislation as an instrument for social reform. *The South African Law Journal*, 93(1):56-67.
- 1976b. The principle of justice and equality. *Revue des Droits de l'Homme/Human Rights Journal*, 9(1):21-38.
- 1976c. Die rol van die (regs-)wetenskap in die verandering van die menslike lewe. *Bulletin ter Bevordering van Christelike Wetenskap*, 48 en 49:5-17. (Ook gepubliseer in Verslag van een Samenspreking tussen Delegasies van de Vrije Universiteit en de Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys. Amsterdam : Vrije Universiteit. 1976. p. 31-40 en in *Perspektief*, 15:18-33.)
- 1977a. Artikel 6 van die Wet op Terrorisme. *Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Strafreë en Kriminologie*, 1(2):171-177.
- 1977b. Die swygreg van kerkleraars. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 40(3):217-232.
- 1977c. The state, the individual and society. *The South African Law Journal*, 94(2): 291-305.
- 1977d. The state and society. *Perspektief*, 16 en 17:59-88.
- 1977e. Pornografie, sensuur en reg: Nie vir regsgeleerdes nie. *Tydskrif vir Regswetenskap*, 2(2):117-126.
- 1977f. The future prospects for the protection of human rights in South Africa. *Koers*, 42(6) 473-496.
- 1978a. Staatsabsolutisme in Suid-Afrika. *Perspektief*, 17:63-81
- 1978b. *Actiones populares* and the problem of standing in Roman, Roman-Dutch, South African and American law *Acta Juridica* :191-205.
- 1979a. Verskyningsbevoegdheid van minderjariges. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 42(2):129-141.
- 1979b. Conscientious objections against warfare: A juridical perspective from the Calvinistic point of view *Philosophical Papers*, 8:56-63.
- 1979c. Beperkte en volledige emansipasie. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 42(3):309-315.

- 1979d. Die relevansie van minderjarigheid op die gebied van die strafregpleging. *De Rebus*, 465-468.
- 1979e. The case of a sterile father. *The South African Law Journal*, 96(3):435-439.
- 1979f. Veiligheidswetgewing in Suid-Afrika. *Woord en Daad*, 14-15, Des
- 1980a. V v. R 1979 (3) SA 1006 (T). *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 43(1):89-96.
- 1980b. Inperkingsbevele. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 43(2):178-187
- 1980c. Law, order and society. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 43(3):278-292.
- 1980d. The section 114 controversy – and governmental anarchy. *The South African Law Journal*, 97(3):363-374.
- 1980e. Politieke selfbeskikking, die regsdeed en menseregte. *Codicillus*, 21:4-9, Okt.
- 1981a. Die verskyningsbevoegdheid van vakverenigings. *Industrial Law Journal*, 2(1):1-15.
- 1981b. Qu'ils mangent de la brioche. *The South African Law Journal*, 98(2):135-148.
- 1981c. Regsekerheid. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 44(3) 269-280.
- 1981d. Christian League of Southern Africa v. Rall, 1981 (2) SA 821 (O). *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 44(3):305-314
- 1981e. Die Nywerheidshof. *Industrial Law Journal*, 2(3):159-165.
- 1981f. State Security, Human Rights and the Rule of Law. *Politikon*, 9(1):52-58
- 1982a. Kantaantekeninge by die Wet op Binnelandse Veiligheid. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 45(3):294-309.
- 1982b. Parliamentary sovereignty, fundamental freedoms and a Bill of Rights. *The South African Law Journal*, 99(4):557-588.
- 1982c. Human rights aspects of the dual system applying to blacks in South Africa. *The Comparative and International Law Journal of South Africa*, 15(3):306-318
- 1983a. Die regsfilosofie van Hugo de Groot. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 46(2):151-171.
- 1983b. Legal aspects of drug control in South Africa. *De Jure*, 16(1):154-173.
- 1983c. Subjectivity and objectivity of fault: The problem of accountability and negligence in delictual liability. *The South African Law Journal*, 100(4):575-593.
- 1984a. Menseregte in perspektief. *Woord en Daad*, 13-14, Maart.
- 1984b. Ras as nywerheidsbelang. *Industrial Law Journal*, 5(4):302-306.
- 1985a. The Bill-of-Rights issue. *Tydskrif vir Regswetenskap*, 10(1):1-20.
- 1985b. Depriving Westminster of its moral constraints: A survey of constitutional development in South Africa. *Harvard Civil Rights/Civil Liberties Law Review*, 20:291-337.
- 1985c. Women in politics and public administration. *South African Journal on Human Rights*, 1(1): 63-69.
- 1985d. The laughing policeman. *South African Journal on Human Rights*, 1(2):165-169.
- 1985/86. The Coventry Four: Another perspective. *South African Yearbook of International Law*, 157-166.
- 1986a. Rassendiskriminierung, Verfassungsreform und Unruhe in Sudafrika. *Liberal*, 28:39-51
- 1986b. Judicial Review under the new Constitution. *The South African Law Journal*, 103(2):236-258
- 1986c. Passports, privilege and precedent. *The South African Law Journal*, 103(3):356-367
- 1986d. The 1983 Constitution: An exercise in consociationalism? *South African Journal on Human Rights*, 3(3):341-349.
- 1987a. Political power constraints and the American constitution. *The South African Law Journal*, 104(3) 416-438.

- 1987b. Judicial self-sufficiency in Omar. *South African Journal on Human Rights*, 3(3):335-337.
- 1988a. Expropriation, rights, entitlements and surface support of land. *The South African Law Journal*, 105(1):1-16.
- 1988b. State sponsored terror violence. *South African Journal on Human Rights*, 4(1):55-75.
- 1988c. The state president and indemnity under the Defence Act. *South African Journal on Human Rights*, 4(2):153-166.
- 1989a. The jural credo: Justice as the essence of legal ethics and a component of positive law. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeinse-Hollandse Reg*, 52(2):157-183.
- 1989b. Comments on the Constitutional Guidelines of the African National Congress. *South African Journal on Human Rights*, 5(2):133-153.
- 1989c. The South African Law Commission's Provisional Report on Group and Human Rights. *The South African Law Journal*, 106(3):536-546.
- 1989d. The rights to medical care. *Medicine and Law*, 7:579-583.
1990. Legal perspective of the concept of life. *Medicine and Law*, 9:675-683.
- 1991a. Statehood in international law. *Emory International Law Review*, 5:9-102.
- 1991b. Constitutional options for post-apartheid South Africa. *Emory Law Journal*, 40:745-835.
- 1991c. Sovereignty and human rights in constitutional and international law. *Emory International Law Review*, 5:321-443.
1992. State sovereignty and the environment in international law. *The South African Law Journal*, 109(3) 472-495.
1993. The separation of powers. *SA Publiekreg/Public Law*, 8(2):177-191.
- 1994a. Comparative Law in constitutional litigation. *The South African Law Journal*, 111(1) 19-31.
- 1994b. Limitation provisions of the Bophuthatswana Bill of Rights. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 57(1):47-74.
- 1994c. Suspension, derogation and de facto deprivation of fundamental rights in Bophuthatswana. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 57(2):257-278.
- 1994d. The private sphere in constitutional litigation. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 57(3) 378-395.
- 1994e. The meaning of "law" in the Constitution of the Republic of South Africa. *The South African Law Journal*, 111(3):569-576.
- 1994f. Stoker se denke aangaande die reg en geregtigheid. *Koers*, 59(3 & 4):403-434
1995. Constitutional free speech and the law of defamation. *The South African Law Journal*, 112(4):572-602.
1996. Religious fundamentalism and human rights. *Journal of International Affairs*, 50.1:21-40.
1997. Constitutionality of the Age of Majority Act. *The South African Law Journal*, 114(4) 750-760.
- 1998a. Introduction to the public conference addressing "Religious Liberty in the United States" *Emory International Law Review*, 12:935-944.
- 1998b. Universality and relativity of human rights: American relativism. *Buffalo Human Rights Law Review*, 4:43-78
- 1998c. Gelykberegtiging. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 61(3):367-399.
- 1998d. Religious freedom and proselytism: Ethical, political and legal aspects. *The Ecumenical Review*, 50.4:419-429.

(v) Gepubliseerde lesings⁵

1975. Legislation as an instrument for social reform. (*In Proceedings of the National Conference on "Social Betterment and Reform", sponsored by the Churches of Scientology, October 1975. p. 7-13.*)
- 1976a. Die beskerming van menseregte en van minderhede in onafhanklike Suidwes (*In Die toekoms van Suidwes Afrika: 'n Oop gesprek/The future of South West Africa: An open discussion, Windhoek, Februarie 1976. p. 21-24.*)
- 1976b. The Dakar conference on Namibia and human rights. (*In South West Africa/Namibia: A symposium, South African Institute for International Affairs, Braamfontein, May 1976, p. 1-6*)
- 1976c. General theories of human rights (summary of lectures)/Theorie generale des droits de l'homme (résumé des cours). (*In Summary of lectures, seventh study session of the International Institute of Human Rights/Résumé des cours, septième session d'enseignement du Institut Inter-National des Droits des l'Hommes, Strasbourg, July 1976. p. A/JV 1-24 en p. F/JVV 1-20.*)
1977. Die juridiese faset van geregtigheid in die Suid-Afrikaanse samelewing. (*In Geregtigheid in die Suid-Afrikaanse samelewing. Potchefstroom : Instituut vir die Bevordering van Calvinisme. p. 58-82.*)
1978. On human rights. (*In Mutatis mutandis: A collection of papers presented at the National Conference of South African Law Students, Law Students Council, University of the Witwatersrand 1978. p. 63-67.*)
1979. The function of the press in the face of excessive governmental powers. (*In South African Conference on the Survival of the Press and Education for Journalism, 4-6 October 1979, Grahamstown.*)
1980. Norms for the international economic order. (*In Justice in the international economic order: Proceedings of the Second International Conference of Reformed Institutions for Christian Higher Education, Calvin College, Grand Rapids, Michigan, 13-19 August 1978. Grand Rapids p. 254-267.*)
1981. Graduation address (*In Gazette of the University of the Witwatersrand, 59, July 1981 p. 5-10.*)
1989. Legal and constitutional prospects of post-apartheid South Africa (*In Breytenbach, Rosalie ed. 1989 Standard Bank National Arts Festival Winter School. Grahamstown : 1820 Foundation. p. 49-53.*)
1991. Human rights in sport. (*In First Congress of the Olympic Academy of South Africa, University of Port Elizabeth, Port Elizabeth, OASA OLYMPISM, 26-28 June 1990. p. 29-40.*)
1993. Perceptions of democracy. (*In Institute for Reformational Studies: Democracy in Africa. Potchefstroom. p. 1-38.*)
1994. Discrimination and the law: Philosophical and constitutional perspectives (*In Heyns, Christof, Van der Westhuizen, Johann & Mayimele-Hashatse, Tshidi, eds. Discrimination and the law, vol. 1. A multi-disciplinary inquiry into de facto racial discrimination. Pretoria : Centre for Human Rights Study p. 31-33.*)

5 Baie van Van der Vyver se lesings is in ander vorme (bv. as artikels in vaktydskrifte of hoofstukke in boeke) gepubliseer. Onder die huidige hoof word spesifiek verwys na gepubliseerde konferensieverrigtinge wat nie elders vermeld word nie

1995. The doctrine of human rights: Its historical and philosophical foundations. (In Brand, Danie, Heyns, Christof, De Meyer, Isabeau & Maitland, Graham, eds. From human wrongs to human rights. Part IV. Pretoria : Centre for Human Rights Studies. p 48-56.)
1996. The self-determination of minorities and sphere sovereignty. (In Are international institutions doing their job? Washington D C. The American Association of International Law: Proceedings of the 90th Annual Meeting. March 27-30 1996. p. 211-214.)

Bibliografie⁶

Werke van ander outeurs waarna in hierdie artikel verwys word

- CORDER, H. & DAVIS, Dennis. 1988 Law and social practice: An introduction. (In Corder, Hugh, ed. Essays on law and social practice in South Africa. Kaapstad/Wetton/Johannesburg : Juta. p. 1-30.)
- DUGARD, John. 1971. The judicial process, positivism and civil liberty. *The South African Law Journal*, 88(2):181-200.
- DUGARD, John. 1978. Human rights and the South African legal order. Princeton, New Jersey : Princeton University Press.
- DU PLESSIS, L.M. 1978. Die juridiese relevansie van Christelike geregtigheid. Potchefstroom : PU vir CHO.
- DU PLESSIS, Lourens M. 1981. L.J. du Plessis as regsdenker. *Koers*, 46(1):31-69.
- DU PLESSIS, Lourens M. 1990. Enkele opmerkings oor die Christelike fundering (en verwerping) van menseregte. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 53(3):403-412.
- DU PLESSIS, Lourens M. 1996. Legal academics and the open community of constitutional interpreters. *South African Journal on Human Rights*, 12(2):214-229.
- DU PLESSIS, Lourens. 1999. Inleiding tot die reg. 3de uitg. Kenwyn : Juta.
- DYZENHAUS, David. 1982. L.C. Steyn in perspective. *The South African Law Journal*, 99(3):380-393.
- DYZENHAUS, David. 1983. Positivism and validity. *The South African Law Journal*, 100(3):454-467.
- FORSYTH, C.F. & SCHILLER, J.E., eds. 1979 Human rights: The Cape Town conference. Proceedings of the First International Conference on "Human Rights in South Africa", 22-26 January 1979. Kaapstad/Wetton/Johannesburg : Juta.
- HUND, John & VAN DER MERWE, H.W. 1986. Legal ideology and politics in South Africa: A social science approach. Kaapstad : Centre for Intergroup Studies/University Press of America.
- JOUBERT, W.A. 1958. Die realiteit van die subjektiewe reg en die betekenis van 'n realistiese begrip daarvan vir die privaatreë. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 21(1):12-15 en (2):98-115.
- KLUG, Heinz. 1997. Introducing the Devil: An institutional analysis of the power of constitutional review. *South African Journal on Human Rights*, 13(2):185-207.
- MATHEWS, A.S. 1971. Law order and liberty in South Africa. Kaapstad/Wetton/Johannesburg : Juta.
- MATHEWS, A.S. 1986. Freedom, state security and the rule of law. Kaapstad/Wetton/Johannesburg : Juta.

6 Die bibliografiese gegewens van die tersaaklike publikasies van Van der Vyver waarna in hierdie artikel verwys word, kan gevind word in afdeling 9 van die artikel.

Die verdienstes en tekortkominge van 'n alsydlge regsakademikus. 'n Kritiese waarderling

- POTGIETER, J.M. 1989. Gedagtes oor die nie-Christelike aard van menseregte. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 52(3):386-408.
- STOKER, H.G. 1967. Oorsprong en rigting I. Kaapstad : Tafelberg.
- STOKER, H.G. 1970. Die aard en rol van die reg – 'n wysgerige besinning. Johannesburg : Publikasiereeks van die RAU, A. 36.
- VAN BLERK, A. 1984. The genesis of the “modernist-purist” debate: A historical bird's-eye view. *Tydskrif vir die Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 47(3):255-279
- VAN DER WALT, A.J. 1986. Relatiewe saaklike regte? *Tydskrif vir die Suid-Afrikaanse Reg*, 1986(2):173-179.
- VAN DER WALT, A.J. 1990. The doctrine of subjective rights: A critical reappraisal from the fringes of property law. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 53(3):316-329.
- VAN DER WALT, A.J. 1995. Kritiese vrae oor die leerstuk van subjektiewe regte in die Suid-Afrikaanse regsleer. *De Jure*, 28(1):43-60.
- VENTER, F. 1985. Die publiekregtelike verhouding. Durban : Butterworths.
- VENTER, F. 1991. Die publieke subjektiewe reg – 'n voorraadopname. *Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg*, 54(3):349-366.
- VENTER, F., VAN DER WALT, C.F.C., VAN DER WALT A.J., PIENAAR, G.J., OLIVIER, N.J.J & DU PLESSIS, L.M. 1990. Regsnavorsing: Metode en publikasie. Kaapstad/Wetton/Johannesburg : Juta.
- WIECHERS, M. 1988. Die publieke subjektiewe reg. (*In Strauss, S.A. red. Huldigingsbundel vir W.A. Joubert. Durban : Butterworths. p. 270-291.*)